

ȘCOALA ȘI COMUNITATEA – PARTENERE ÎN EDUCAȚIE

Camelia STĂICULESCU

Academia pentru Studii Economice, București, România

The article approaches the relation between the school and community where it is functioning, the interdependency relations existing between the school and the community representatives. The partnership school – community represent a necessity in this moment. A functional community is a community where there exists a good collaboration between the communitarian institutions and the school is an integrated part of a system that promotes the education of the community and cooperates with different organization to provide to the persons from the area educational, cultural and entertaining services.

Parcurgând schimbări politice, sociale, economice profunde și complexe, societatea românească, prin toate componentele sale, își caută identitatea.

Educația reprezintă una dintre preocupările majore ale societății contemporane care se confruntă cu cerințe din ce în ce mai diverse și mai complexe. Pe fondul acestei schimbări accentuate, educația, învățământul, școala au un rol de refacere a identității sociale și de valorizare a potențialului uman.

Astfel, devin prioritare următoarele direcții de acțiune în domeniul educației:

- stabilirea setului de valori după care trebuie să evolueze societatea și educația și a direcțiilor de acțiune prin intermediul cărora pot fi realizate în fapt valorile alese;
- identificarea factorilor implicați în domeniul educațional și stabilirea rolului și a responsabilităților fiecărui factor care este implicat în domeniul educațional;
- susținerea parteneriatului tuturor factorilor sociali care sunt interesați în dezvoltarea educației.

În acest context, societatea a fost nevoită să extindă câmpul educațional de la nivelul instituției școlare la nivelul altor agenți de educație, să diversifice oferta educațională.

Școala este, pe de o parte, o instituție care oferă un serviciu social, direct influențată de ceea ce se întâmplă în mediul social, transmite cunoștințe, dezvoltă abilități, norme, valori recunoscute și acceptate social; pe de altă parte, are o logică internă de dezvoltare, reproduce propriile norme și valori, are propriul sistem de organizare.

Privită dintr-o altă perspectivă, școala, este o instituție care funcționează într-o comunitate alcătuită din mai mulți factori de educație: familie, autorități, organizații guvernamentale și neguvernamentale, agenți economici etc. care au la rândul lor o ofertă educațională explicită și/sau implicită. Organizațiile școlare sunt astfel supuse presiunii multiplilor factori: a grupurilor ideologice care activează la nivel local, a sistemelor politice, a condițiilor economice și a diverselor tendințe manifestate în societate. Așadar, asupra școlilor sunt manifestate influențe de ordin economic, politic, culturale și ideologice. Școlile depind de mediul în care funcționează în ceea ce privește obținerea resurselor materiale, resursele umane, resursele financiare, resursele informaționale etc.

Școala funcționează într-un context social larg, complex, alcătuit din societatea globală, constituită ca sistem social global (național, statal), cuprinzând:

- comunități, grupuri, forme de organizare socială, instituții, aspecte juridice;
- elemente de viață socială reală: limbă, cultură, valori, tradiții.

Influențele contextului social global asupra instituțiilor de învățământ se materializează în finalități ale educației (scopuri și obiective), conținuturile disciplinelor, modul de organizare a sistemului de educație și a instituțiilor, reglementări de ordin juridic și administrative. Sistemul social global reglementează organizarea sistemului de învățământ.

Pe de altă parte, școala funcționează într-un context social imediat, într-o comunitate locală și zonală, care instruiște elevii, dar care are un set de așteptări cărora instituția școlară trebuie să le răspundă.

Contextul social al comunității își poate manifesta influența asupra școlii ca societate civilă, capabilă să-și susțină interesele nu numai pe cale instituțională oficială, ci și prin presiune socială directă asupra instituției de învățământ.

Influențele sunt manifestate reciproc: atât comunitatea influențează organizația școlară, cât și aceasta influențează comunitatea. Acțiunea comunitară poate astfel deveni, la un moment dat, o consecință a activității școlii.

Așteptările comunității față de instituția școlară sunt și ele diferite în dependență de comunitățile în care funcționează, chiar și atunci când școlile sunt de același tip. În comunitățile sociale unde funcționează (cartier, sector, localitate, județ) școlile au un anumit statut social, o poziție dobândită în timp, se adresează unei anumite populații școlare.

De exemplu, există:

- „școli de elită” percepute social ca având standarde de evaluare înalte, eficiență în activitățile de educație și instruire, performanțe crescute obținute de către elevi etc.;
- școli care au o imagine negativă în comunitate datorată mai multor aspecte: cadre didactice nepregătite, fluctuante, performanțe școlare scăzute obținute de elevii săi, acte grave de indisciplină înregistrate în școală, frecvența scăzută a elevilor la școală, ofertă educațională săracă în disciplinele la decizia școlii sau/și activități extracurriculare etc.;
- școli care au fost organizate pe baza unei cerințe sociale la un moment dat, cerință socială care nu mai există astăzi (ex., licee industriale, școli din cartiere care nu mai au populație școlară etc.). Supraviețuirea unei astfel de unități școlare implică opțiuni de dezvoltare strategică bazate pe schimbări radicale, un efort de adaptare la cerințele comunității sporit care poate fi materializat în diversificarea ofertelor educaționale școlare și extracurriculare, atragerea de parteneri și finanțatori externi etc.

Caracteristici ale relației de parteneriat dintre școală și comunitate

Noțiunea de parteneriat are un câmp semantic vast.

Din punct de vedere juridic, parteneriatul se definește ca o înțelegere legală în care partenerii definesc împreună scopul general al parteneriatului. Parteneriatul autentic presupune, cel puțin în teorie, colaborarea strânsă și combinarea avantajelor specifice pentru ambii parteneri.

Din punctul de vedere al beneficiilor pe care le aduce, parteneriatul poate fi definit ca o modalitate eficientă în realizarea reformei managementului fie prin schimbarea practicilor manageriale, fie prin schimbarea modului în care sunt abordate problemele publice, astfel încât soluționarea lor să devină fezabilă prin parteneriat.

Parteneriatul poate fi o soluție pentru alocarea și folosirea resurselor locale la nivel comunitar, pentru atragerea altor resurse externe privind rezolvarea problemelor comunitare.

În multe dintre comunități s-au dezvoltat diverse servicii comunitare, profit și nonprofit care încearcă să rezolve multe din problemele comunitare.

Ideea de parteneriat dintre școală și comunitate trebuie să se bazeze pe principiul complementarității serviciilor sociale oferite de către diversele organizații care activează în comunitate.

Cine ar avea de câștigat dintr-o astfel de relație de parteneriat? Parteneriatul – bazat pe ideea că cei implicați au de câștigat de pe urma acestei colaborări mai mult decât dacă ar acționa singuri. Dar intenția de cooperare nu este o garanție pentru succesul unui parteneriat. Este nevoie de coordonarea activităților și deciziilor partenerilor, de un management de calitate al procesului de colaborare. Succesul este determinat de aderarea comună la reguli și norme.

Construirea parteneriatului este un proces deliberat ce implică aptitudini specifice, strategii și cunoștințe pe care părțile implicate trebuie să le cunoscă și să le folosească.

Parteneriatul implică adoptarea unui management bazat pe colaborare și schimbare, comunicare și conștientizarea diversității.

Managementul relației de parteneriat are rolul de a susține și a încuraja desfășurarea relației de parteneriat astfel:

- să stabilească o viziune de ansamblu;
- să formuleze valorile comune;
- să stabilească scopurile comune;
- să definească așteptările;
- a ajuta parteneriatul să funcționeze propriu-zis (să asigure resursele, să stabilească succesul etc.)

Într-o relație de parteneriat fiecare partener trebuie să-și definească așteptările, scopul și limitele. În relația de parteneriat dintre școală și agenții comunitari cei implicați trebuie să definească și să conștientizeze următoarele:

- agenții comunitari implicați în relația de parteneriat;
- motivele parteneriatului;
- modificările vizate în situația actuală;
- problemele majore ce pot fi rezolvate prin parteneriat;
- rolurile specifice ale fiecărui partener.

Parteneriatul este bazat pe încredere, cere responsabilitate de la parteneri și implicare reciprocă. Parteneriatul trebuie să fie o modalitate mai eficientă de a obține rezultate bune, o schimbare în bine.

În cadrul unei comunități există și funcționează o multitudine de organizații care au obiective foarte variate, mare diversitate de activități.

Parteneriatul școală–comunitate locală se referă la cooperarea tuturor instituțiilor și factorilor sociali interesați în susținerea unităților de învățământ și de problemele educației.

Specialiștii Centrului Educația 2000+ sunt de părere că: „pornind de la contextul actual, pentru ca școala românească să acționeze ca agent al inovației, schimbării și dezvoltării, parteneriatul în domeniul educației trebuie promovat la nivelul întregii societăți și la nivelul tuturor comunităților sale” [1].

Succesul parteneriatului școală–comunitate locală este bazat pe legătura permanentă, constantă dintre agenții comunitari și reprezentanții școlii. Se realizează astfel un echilibru între schimbare și continuitate, între specific și global, între împlinirea individuală și exigențele de ordin social.

Școlile sunt organizații puternic ancorate în comunitate, statutul organizației școlare, funcțiile sociale ale acesteia, precum și competențele specifice ale resurselor umane implicate în sistemul educațional fac din școală promotorul parteneriatului comunitar.

Școala și comunitatea trebuie să-și asume noi tipuri de relații, fără a renunța la elementele de fond care le definesc identitatea.

Inițierea, susținerea, dezvoltarea unui parteneriat cu comunitatea și centrarea interesului asupra elevului ca cetățean al comunității aduc beneficii atât școlii, cât și comunității.

Principiul care stă la baza parteneriatului școală–comunitate este următorul: *trebuințele* educative ale **elevilor** reprezintă *centrul de interes al oricărui parteneriat educațional*.

Școala poate să își rezolve multe dintre problemele dificile cu care se confruntă colaborând cu factorii instituționali și neinstituționali locali care, într-un fel sau altul, sunt beneficiarii serviciilor educative oferite de unitățile de învățământ sau a căror activitate depinde de calitatea educației oamenilor cu care lucrează.

În parteneriatul școală–comunitate sunt implicate:

- resursele umane ale sistemului de învățământ;
- elevii cuprinși în unitățile școlare;
- familiile elevilor (părinții și susținătorii legali);
- instituțiile guvernamentale centrale și locale;
- autoritățile locale;
- agenții economici;
- sindicatele;
- organizațiile nonguvernamentale;
- instituțiile religioase.

Pentru a realiza un parteneriat autentic în domeniul educației este necesară schimbarea treptată a unor valori, atitudini, principii, norme, comportamente la nivelul:

- factorilor sociali cu putere de decizie;
- resurselor umane implicate în educație;
- reprezentanților diferitelor instituții comunitare;
- părinților, copiilor, adolescenților, tinerilor; elevilor care sunt cuprinși în sistemul de învățământ.

Acțiunea comună a acestora se impune din mai multe motive:

- este nevoie de coerență în viața elevilor, aceștia primesc din diverse medii o varietate de mesaje care pot produce confuzie în ceea ce privește orientarea și integrarea acestora în viața comunității;
- educația nu se mai face doar la școală;
- școala trebuie să rămână permanent racordată la realitatea curentă, să coopereze;
- reforma societății impune procesul de descentralizare ceea ce presupune o mai mare responsabilitate a factorilor locali.

În domeniul educației, parteneriatul factorilor sociali implicați trebuie să se realizeze pe temeiul unui set de valori fundamentale comune, recunoscute de toți partenerii. Dintre valorile fundamentale la care ne putem raporta putem enumera: democrația, civismul, umanismul, specificitatea, diversitatea, toleranța, comunicarea, libertatea, respectul reciproc etc.

Această schimbare axiologică, atitudinală și comportamentală poate fi realizată astfel:

- formarea resurselor umane în spiritul colaborării, participării, parteneriatului;
- elaborarea și derularea efectivă a unor proiecte în parteneriat;
- promovarea colaborării și parteneriatului cu toți factorii comunității interesați de dezvoltarea educației și a comunității locale;
- adoptarea unui stil de management participativ de către conducerea școlii, dar și de către autoritățile locale;
- inițierea și dezvoltarea unor programe în care părinții să fie implicați activ;
- stabilirea unui echilibru între oferta educațională și de servicii oferite de către școală și cererea educațională de la nivelul comunității;
- adoptarea unui curriculum flexibil, în acord cu nevoile de educație ale comunității.

Șerban Iosifescu vine cu câteva sugestii utile în ceea ce privește realizarea parteneriatului școală–comunitate: “Dincolo de eforturile pe care fiecare dintre școli trebuie să și le asume pentru sensibilizarea și atragerea partenerilor sociali, transformarea parteneriatului educațional într-o realitate presupune adoptarea unor *măsuri generale* la nivelul întregului sistem de învățământ” precum:

- formarea personalului din învățământ, în sensul comunicării, cooperării, parteneriatului;
- motivarea resurselor umane ale școlii pentru dezvoltarea unor relații parteneriale;
- diseminarea unor informații relevante pentru problema parteneriatului la nivelul unităților de învățământ;
- operarea unor schimbări de jure și de facto cu privire la statutul personalului din învățământ;
- promovarea unui cadru legislativ care să încurajeze inițiativele școlii și implicarea partenerilor săi sociali;
- sensibilizarea societății și a diferitelor sale segmente în raport cu problemele educației și cu semnificația sa [2].

Necesitatea parteneriatului școală–comunitate

Ideea de a folosi școlile în beneficiul comunității a apărut în Statele Unite prin 1935. S-a admis atunci faptul că școlile pot sta la dispoziția locuitorilor comunității respective dincolo de programul obișnuit, chiar pe durata unei zile întregi, și pot furniza servicii în domenii diferite: cultural, sănătate, asistență socială, pregătirea forței de muncă, recreere etc.

De atunci, în lume au fost dezvoltate o serie de inițiative și programe care transformă școlile în locuri deschise locuitorilor de toate vârstele ale comunității pe tot parcursul anului.

În Europa, mai ales după anii '90, școlile și-au diversificat activitatea desfășurând diverse activități și programe: cursuri de computere, de tradiții locale, sportive, concerte, cluburi pentru pensionari, controale medicale, conferințe, festivaluri, concursuri, cursuri de croitorese etc. destinate locuitorilor din localitățile respective și nu numai.

În anii '80, în lumea școlii, s-a afirmat un curent bazat pe ideea implicării factorilor comunității locale în luarea deciziilor privind predarea și învățarea, finanțarea și angajarea de personal în școlile care deservește comunitatea locală respectivă („management bazat pe comunitatea locală” „site-based management”). Argumentele care sprijină acest stil managerial sunt:

- oamenii care sunt vizați de deciziile privind educația trebuie să fie implicați în luarea acestor decizii;
- o decizie, odată luată, are mai multe șanse de succes dacă cei pe care îi vizează au ajutat la luarea ei.

În ultimii ani, noțiunea de parteneriat se regăsește, sub diferite forme, în cadrul majorității textelor de orientare în educație, publicate de marile organisme internaționale.

Termenul de parteneriat dimensionează deschiderea asupra / față de mediu, de context. Parteneriatul devine astfel un element de deschidere al școlii către mediul social în care funcționează.

Parteneriatul poate îmbrăca forme diverse și este direct influențat de sistemul de luare a deciziei din comunitatea/țara la care ne raportăm.

Astfel, în cadrul unui sistem educativ centralizat, termenul de parteneriat poate aborda o participare efectivă a părinților la anumite decizii ale instituției școlare. În țările unde populația locală sau regională este

implicată mai mult în conducerea organizațiilor școlare participarea la luarea deciziilor se manifestă mult mai puternic. Într-un sistem centralizat la scară națională, familiile, chiar comunitățile locale, sunt puțin invitate să participe la problemele educative ale școlii.

În cadrul unui sistem educativ foarte ierarhizat, noțiunea de parteneriat poate fi utilizată pentru a face referință la intenția unei noi repartizări a puterii și a unui nou tip de colaborare între agenții aceluiași sistem: locul și natura prerogativelor structurilor intermediare (inspectorate școlare), a directorilor de instituții, profesorilor, reprezentanților populației, chiar și elevilor pentru realizarea unei noi dinamici școlare.

În cadrul administrațiilor școlare descentralizate, unde responsabilitățile sunt distribuite și participarea comunității e imediată și instituită, noțiunea de parteneriat se referă la deschiderea instituției școlare, la mediul său socioeconomic. Dar dacă în cazul instituțiilor de învățământ de nivel liceal și superior (școlarizarea neobligatorie) parteneriatul poate funcționa în această formă, pentru instituțiile de învățământ de nivel primar și gimnazial parteneriatul funcționează în mai mică măsură. Cu toate acestea, voința de deschidere a școlilor spre sectorul economic a fost dezvoltată și continuă să fie dezvoltată de către guvernele diferitelor familii politice.

Tendința deschiderii școlii către comunitate este evidentă în majoritatea țărilor occidentale. În contextul în care resursele acordate educației sunt în descreștere, parteneriatul poate fi o formă prin care se realizează o mai bună gestionare a resurselor locale, o modalitate de atragere a resurselor către școală și de valorificare a resurselor școlii în beneficiul comunității.

Adoptarea termenului de parteneriat în educație se situează în cadrul unei schimbări de concepție și de roluri dintre instituțiile școlare și agenții sau organismele proprii mediului său. Sensul etimologic al termenului de parteneriat face trimitere la noțiunile de împărțire, separare și diviziune a responsabilităților și atribuțiilor. Agenții sociali vor juca un rol mai activ în îndeplinirea misiunii de servicii publice ale sistemului educativ.

Se pune însă problema identității școlii și a celor implicați în relația de parteneriat.

Rezistența poate veni din partea acestora, cadrele didactice pot opta sau nu pentru colaborarea cu agenții sau organizațiile exterioare școlii, mai ales în condițiile în care trebuie să depună un efort suplimentar pentru acest lucru și nu sunt remunerați ca atare. Învățământul este considerat de cele mai multe ori ca o practică privată, iar cadrele didactice au de prea puține ori inițiativa sau deschiderea de a împărți rolurile pe care le dețin sau de a învăța de la alții. Munca de echipă este un obstacol permanent în cadrul unui parteneriat. Un parteneriat va fi cu atât mai complex cu cât cei implicați nu au competențe și abilități de a lucra astfel.

O altă problemă care trebuie pusă în discuție este cea a modificării vocației școlii în contextul parteneriatului. Școala are o misiune și roluri bine stabilite, iar frontiera de deschidere a instituției școlare către mediul său poate fi variabilă. Școala nu are numai misiunea de a răspunde nevoilor comunității în care funcționează, ea se situează într-un proiect educativ național mult mai vast, într-o perspectivă universală ce poate depăși concepțiile locale. Devine astfel școala o instituție de promovare a specificului național, a tendințelor sociale naționale față de cele locale?

Specialiștii de la Centrul educațional 2000+ consideră că soluționarea problemelor cu care se confruntă în prezent educația românească și învățământul românesc se poate realiza prin transformarea parteneriatului într-o realitate. În cadrul acestui parteneriat își găsesc locul toate categoriile sociale, toate instituțiile interesate în dezvoltarea educației, a învățământului și a unităților școlare.

În contextul social actual se observă următoarele momente:

- politica educațională din România a optat pentru descentalizare, procesul de descentalizare al educației presupunând parteneriatul unui evantai de factori sociali care pot prelua roluri și responsabilități la nivel local;
- confrunțați cu o varietate de mesaje oferite de medii diferite, elevii au nevoie de o interpretare unitară, coerentă, echilibrată care poate fi furnizată doar prin parteneriatul unor factori sociali și educaționali;
- educația oferită în cadrul școlii trebuie îmbinată cu educația făcută de alți factori sociali, care au o influență semnificativă asupra elevilor;
- contactul permanent al instituțiilor educaționale și, în particular, al unităților școlare cu diferiți parteneri sociali facilitează racordarea efectivă a școlilor la realitate.

Probleme educative majore care pot fi abordate în parteneriatul școală–comunitate locală ce pot fi rezolvate prin schimbarea unor atitudini și mentalități:

- sprijinirea educării elevilor defavorizați din punct de vedere economico-social;
- programe educaționale pentru combaterea factorilor care amenință sănătatea și siguranța copiilor (consumul de droguri, violența etc.);
- educația interculturală;
- promovarea imaginii comunității locale;
- promovarea specificului local, a meșteșugurilor, a produselor tradiționale locale;
- educația ecologică;
- educația pentru viața de familie;
- dezvoltarea de proiecte locale;
- educația pentru sănătate etc.

Concluzii

Parteneriatul școală–comunitate este în acest moment o necesitate. Relația de parteneriat poate fi inițiată de către școală și funcționează adecvat dacă membrii comunității se implică în desfășurarea activităților școlii, iar școala vine cu oferte educaționale care să satisfacă nevoile comunității.

O comunitate funcțională este cea în care la nivelul comunității desfășoară o bună colaborare între instituțiile comunitare, iar școala se consideră parte integrantă a unui sistem care promovează educația comunității și cooperează cu diversele organizații pentru a furniza persoanelor din zonă servicii educaționale, culturale, de recreere.

Referințe:

1. Rădulescu Eleonora, Tîrcă Anca. Școală și comunitate. Ghid pentru profesori. Colecția educația 2000+. - București: Humanitas Educațional, 2002, p.10.
2. Iosifescu Șerban (coord.). Management educațional pentru instituțiile de învățământ. - București: ISE - MEC, 2001, p.147.

Bibliografie:

1. Bauman Zigmunt. Comunitatea. Căutarea siguranței într-o lume nesigură. - București: Editura Antet, 2001.
2. Delors Jacques. Comoara lăuntrică. Raportul UNESCO al comisiei internaționale pentru educație în secolul XXI. - Iași: Polirom.
3. Diaconu Mihai. Sociologia educației. - București: Editura ASE, 2004.
4. Fred M. Cox, John L. Erlich, Jack Rothman, John E. Tropman. Strategies of Community.
5. Fred M. Cox, John L. Erlich, Jack Rothman, John E. Tropman. Tachtics and techniques of Community Practice – F. E. PEACOCK PUBLISHERS, INC., Ilasca, Illinois, 1989.
6. Păun Emil. Școala – abordare sociopedagogică. - Iași: Polirom, 1999.
7. Sandu Dumitru. Dezvoltare comunitară. Cercetare. Practică. Ideologie. - Iași: Polirom, 2005.
8. Voiculescu Florea. Analiza resurse–nevoi și managementul strategic în învățământ. Editura Aramis, 2004.
9. Zani Bruna, Palmonari Augusto (coordonatori). Manual de psihologia comunității. - Iași: Polirom, 2003.

Prezentat la 05.06.2008